

SCENARIUSZ ZAJĘĆ ZE ŚCIEŻKI EDUKACYJNEJ

– EDUKACJA REGIONALNA

– DZIEDZICTWO KULTUROWE W REGIONIE

REALIZOWANYCH W ŚWIETLICY SZKOLNEJ

Temat zajęć: *Ręczne wyplatanie koszyków z wikliny*, klasa II gimnazjum.

Metoda pracy: pogadanka, pokaz, zajęcia praktyczne.

Formy pracy: grupowa.

Czas trwania: 2 jednostki lekcyjne.

Pomoce dydaktyczne: książka autorstwa: Susie Vaughan pt: „Ręczne wyplatanie koszyków”, wiklina, narzędzia potrzebne do wyplatania wikliny (sekator, szpikuliec wikliniarski, nóż do tapet, ubijak).

Cel główny: Zapoznanie z techniką wyplatania koszyków.

Cele szczegółowe: Nawiązanie kontaktu z osobą działającą w środowisku lokalnym zajmującą się rękodziełem artystycznym – wikliniarstwem, poznanie etapów wyplatania koszyka, przypomnienie zasad bezpieczeństwa podczas posługiwania się ostrymi narzędziami: sekatorem, nożem, szpikulcem.

Standardy wymagań	Standardy oczekiwań – umiejętności operacyjne ucznia
Wiedza	– wie, jakie materiały roślinne wykorzystuje się w wikliniarstwie i jak należy je przygotować;– zna niezbędne narzędzia i ich przeznaczenie;– zna poszczególne etapy konstrukcji koszyka z wikliny;
Umiejętności	– potrafi w bezpieczny dla siebie i innych sposób posługiwać się ostrymi narzędziami;– podejmuje próbę samodzielnego wykonywania splotów ścianek koszyka;– potrafi opisać, w jaki sposób wykorzystywana była wiklina dawniej i dzisiaj;

Scenariusz zajęć

1. Czynności organizacyjne.
2. Omówienie celów lekcji.
3. Wprowadzenie do zajęć. Przedstawienie zaproszonego gościa.
Zajęcia z udziałem zaproszonego gościa pana Tomasza Debudaja, mieszkańca wsi Iwanowice Duże, który od kilku lat zajmuje się rękodziełem artystycznym, jakim jest wikliniarstwo. W naszej gminie pan Tomasz jest jedyną osobą zajmującą się tą gałęzią rzemiosła. W wykonywanej przez siebie profesji jest samoukiem, gdyż na tym terenie nie ma tradycji wikliniarskich. Swoje umiejętności ciągle samodoskonalili, aby móc konkurować na rynku.
4. Prezentacja narzędzi potrzebnych do wykonywania koszyka wiklinowego i ich przeznaczenia.
 - a) sekator (nożyce do gałęzi)

- b) szpikulec wikliniarski – metalowe narzędzie w kształcie stożka, za pomocą którego rozpycha się splot by zrobić miejsce na wetknięcie nowych prętów
 - c) nóż do tapet
 - d) ubijak – ciężkie i tępe narzędzie używane do ubijania splotu;
 - e) sznurek i spinacze do bielizny – służą jako znaczniki oraz do przytrzymywania różnych rzeczy na swoim miejscu.
5. Prezentacja materiałów wykorzystywanych w wikliniarstwie oraz metod ich zbierania, przygotowania i przechowywania.
- a) Materiały wykorzystywane w wikliniarstwie:
 - ligustr,
 - dereń,
 - wierzba,
 - wężowa odmiana leszczyny,
 - wiklina,
 - brzoza,
 - modrzew,
 - winorośl.
 - b) Zbieranie materiałów. Materiały należy zbierać wtedy, gdy w roślinie nie krążą soki, czyli pomiędzy połową października a marcem. Do cięcia należy używać ostrego sekatora a podczas ścinania należy pozostawić dwa, trzy pączki, z których w następnym roku wyrosną nowe witki.
 - c) Przygotowanie materiałów. Zebrany materiał należy wiązać w pęki i zostawić na dwa, trzy tygodnie pod żywopłotem albo pod innym ciernistym i wilgotnym miejscem, żeby drewno się „sezonowało”. Celem „sezonowania” drewna jest jego ponowne wysuszenie, dzięki czemu mniej się kurczy w gotowym koszu. Materiał zwykle pozostawia się pod żywopłotem, gdzie wilgotna zimowa trawa zapobiega jego zbyt szybkiemu wysuszeniu.
 - d) Przygotowanie i przechowywanie wierzby. Wszystkie rodzaje wierzby należy przechowywać w suchym, chłodnym i przewiewnym miejscu. Wszystkie też trzeba namoczyć w zimnej wodzie, a następnie pozostawić zawinięte w płachtę, by stały się miękkie i nie łamały się w trakcie wyplatania. Czas przygotowywania różni się w zależności od grubości prętów. Po wyjęciu z wody, wszystkie pręty trzeba zostawić do zmiękczenia, owinięte w wilgotną płachtę (idealnie nadaje się do tego stary ręcznik lub koc). Krótszym prętom wystarcza zwykle parę godzin, ale najlepiej zostawić je w płachcie na całą noc. Woda przenika wówczas drewno na wskroś, dzięki czemu pręty nie pękają podczas wyplatania. Czas moczenia i trzymania w płachcie trzeba starannie dobrać. Jeśli wierzba nie nasiąknie wodą wystarczająco, będzie zbyt sztywna. Jeśli przetrzymamy ją w wilgotnej płachcie zbyt długo stanie się oślizgła, a z brązowych prętów zacznie schodzić kora. Dla przyspieszenia procesu moczenia można wiklinę gotować w parowniku do ziemniaków. Czas gotowania zależy od grubości prętów. Najgrubsze pręty gotujemy maksymalnie do 12 godzin.
6. Etapy pracy przy wyplataniu koszyka:
- Pracę nad koszykiem można podzielić na siedem głównych etapów:
- a) *Dobór materiałów:* Ilości podane poniżej są jedynie przybliżone – zawsze warto mieć trochę materiału w zapasie, żeby móc zastąpić pękające pręty.
 - 6 prętów o grubości ołówka i długości mniej więcej 30 cm na spałki do wykonania krzyżyka;
 - 2 lub 4 cienkie i długie pręty pnącej rośliny, na przykład wiciokrzewu;

- 24 pręty na osnowy o długości około 75 cm; wszystkie powinny mieć jednakową grubość w odległości około 45 cm od czubka (cieńszego końca). W tym miejscu będą one później zaginane w celu zaplecenia brzegu kosza i ważne jest, aby dobrać pręty, które na tym odcinku są giętkie i niezbyt grube;
 - 12 cienkich prętów do wyplecenia gimy (najlepiej nadają się wierzby i derenie);
 - dużo różnych prętów do wyplecenia ścianek;
 - 12 cienkich prętów do wyplecenia górnej części ścianek;
- b) *Dno koszyka* – robi się je z sześciu mocnych sztywnych prętów zwanych spałkami. Łączy się je ze sobą w taki sposób, aby tworzyły tak zwany krzyżyk. Następnie wplata się pomiędzy nie cienkie pręty, co sprawia, że spałki układają się jak szprychy w kole.

- c) *Osnowy* – po obu stronach każdej ze spałek krzyżyka wkłada się „osnowy” – długie pręty, które tworzyć będą szkielet ścian kosza.

- d) Gima – osnowy są utrzymywane na swoim miejscu przez pas wzmacniający wykonany z mocno zaplecionych prętów nazywamy gimą.

- e) *Warstwa inaczej gradzenie* – czyli ścianki kosza: można je wykonać, stosując różne rodzaje splotów. Kończy je kolejny pas gimy.
- f) *Obręb* – na pożądaną wysokość zagina się osnowy i zaplata z nich dekoracyjną krawędź.
- g) *Uchwyt* – jesionowy kij może służyć jako prosty kabłak do niewielkiego koszyka lub jako podstawa do bardziej konwencjonalnych kabłaków oplatanych. Oplecenie kabłaka cienkimi prętami sprawia, że rękojeść kosza jest mocniejsza i wygląda solidniej. Po zabezpieczeniu kabłaka, wybieramy osiem do dwunastu wiotkich prętów i ścinamy je ukośnie po stronie lica górnego. Należy wziąć wszystkie pręty z jednej strony i owinać spiralnie wokół kabłaka trzy lub cztery razy aż sięgną do drugiego brzegu kosza. Za pomocą natłuszczonego szpikulca robimy szparę w górnej części wyplotu ścianek po lewej stronie kabłaka. Po jednym przekładamy koniec wszystkich prętów na zewnętrzną stronę kosza.

7. Zakończenie zajęcia:

- a) Uporządkowanie stanowisk pracy;
- b) Wpis do książki pamiątkowej Izby Regionalnej.

Zajęcia kończą się pamiątkowym zdjęciem z zaproszonym gościem oraz wpisem do książki pamiątkowej.

Grażyna Makles